

tribut Clarice Lispector

Xita Rubert

Esriptora

cxcastro@princeton.edu

Un tribut és una ofensa. Un altar és un malentès. L'escriptor sap que allò bell i vertader que imagina, i tracta de comunicar, existeix més enllà del seu nom propi. A Clarice Lispector cal llegir-la —que no rendir-li tribut— ara, pel centenari del seu naixement. Però també perquè acotar la pròpia identitat —bé lingüística, bé regional, bé professional— és un imperatiu, una condemna, una estupidesa ben contemporània. I Lispector ens ensenya, com ja va fer Jorge Luis Borges (1899-1986) a *La nadería de la personalidad* (1922), que la identitat és irrellevant. L'hàbit de fer una antítesi entre el que «jo soc», i el que «no soc», ha de ser abolida.

La literatura és aquest aboliment: aquesta llibertat. L'escriptura de Lispector persegueix, mitjançant

l'abstracció i la ficció, allò «altre», misteriós i desconegut dins —i fora— d'una mateixa. *A paixão segundo G.H.* [La passió segons G.H.], *Água viva* [Aigua viva] i *A hora da estrela* [L'hora de l'estrella] són les seves novel·les més conegudes, i les úniques traduïdes al català, de moment. Però va destacar com a prolífica contista, i va irrompre en el panorama literari brasiler, jove-níssima, amb l'estranya novel·la *Perto do coração selvagem* [A prop del cor salvatge], publicada al 1943.

Brasilera, per assimilació; d'identitat i llengua híbrides, diasporites, transnacionals. Neix a la Ucraïna del 1920, quan els pares, jueus russos, es troben en ple períple migratori cap a Amèrica Llatina. En arribar al Brasil, Lispector creix a Maceió, Recife i Ríó. I en casar-se amb el diplomàtic brasiler Maury Gurgel Valente (1921), viu a Nàpols, Devon, Berna, París i Washington. Tradueix al portuguès des de diversos idiomes, i sabem que llegia i n'entenia set.

Així, quan publica *Perto do coração selvagem* als 23 anys, el seu portuguès és gloriósament diferent a qualsevol cosa. Marcel Proust (1871-1922) ja va dir que els grans llibres estan escrits en una mena de «llengua estrangera», que els escrip-

Lispector ens descobreix això: l'autèntica felicitat està en deixar de ser nosaltres mateixos, no en insistir en el jo

tors inventen un idioma propi dins la llengua comuna: per la quan cosa cal trencar amb la llengua –i identitat– originàries.

Se'ns narra el creixement de la Joana, des de la infància, passant per la mort del pare, l'adolescència i el matrimoni amb Otávio. El que connecta els capítols és la profètica veu narrativa, no la linearitat espacial o temporal. Ens diu el crític literari Basilio Losada (1930) a l'edició castellana, publicada al 2005, que el seu estil és ben lluny del folklorisme, l'oralitat i realisme de la literatura brasilera de l'època. Lispector introdueix una atmosfera estrangera, inquietant, al Brasil. La comparen amb Virginia Woolf (1882-1941), amb James Joyce (1882-1941), amb Franz Kafka (1883-1924). Atenció, puristes: ella se sent brasilera, i diu mai haver-los llegit. Lispector roman misteri, secret, desafiament.

I a la Joana l'habiten altres éssers. Reconeix la «interconnexió» d'una vaca, el mar, el gat, el seu propi cos, el professor, el seu pare. Llegim, per exemple: «La seva filla, la fada, el cotxe blau no eren sinó Joana mateixa, en cas contrari hauria sigut un avorriment. Sempre se'n sortia per tal de col·locar-se exactament en el

paper principal quan els esdeveniments il·luminaven una altra figura [...]. No necessitava apropar-se a Arlet —la seva nina— per jugar amb ella. Possedia les coses fins i tot des de lluny».

Abolir la pròpia identitat cal, justament, per a ser-ho tot: mitjançant tots els éssers projectar-se un mateix. Poder investigar i explicar totes les capes del jo, sobretot les difícils: el desig i el dol, les violències íntimes, la incomunicació. Per a Lispector, com per a Sylvia Plath (1932-1963), escriure és qüestió de «viure i sentir totes les ombres, tonalitats i variacions possibles de la meua vida mental i física».

Les protagonistes de Lispector ens descobreixen això: l'autèntica felicitat humana, el plaer de la lectura i l'escriptura, l'èxtasi de trobar —i trobar-nos— en els altres, és el de deixar de ser nosaltres mateixos, no el d'exhibir, expressar i insistir en el jo. Joana «és incapaç de deixar d'inventar», i «observa algú beure aigua només per a descobrir la seva pròpia set, profunda i antiga». La literatura és apropiat-se d'una vida que no és la pròpia. I la vida és el risc, el joc, el triomf alliberador de dir, amb Arthur Rimbaud (1854-1891): *Je est un autre*.

Perto do coração selvagem [A prop del cor salvatge] Clarice Lispector

Rocco Editora,
Rio de Janeiro, 1998.

Clarice Lispector (1920-1977), nascuda a Ucraïna i filla d'una família jueva, va emigrar al Brasil quan tot just tenia un any. Va estudiar dret i treballar de periodista. Naixia llavors aquesta novel·la, que va revolucionar la literatura brasilera comportant-li un gran reconeixement i guanyant el premi Graça Aranha. Un fet excepcional tenint en compte que fou el seu primer llibre. La seva extensa obra literària ha tingut una gran influència a les lletres brasileres, i cada cop més arreu del món. ■